

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Stigmatiserad och normbrytande? - En kvalitativ studie om homosexuella personers erfarenheter av stigma och heterosexuella normer i Sverige.

Författare: David Johnsson Kärrbrink
Kandidatuppsats: SOCK08, 15 hp
Vårterminen 2021
Handledare: Anders Hylmö

ABSTRAKT

Författare: David Johnsson Kärrbrink

Titel: Stigmatiserad och normbrytande? - En kvalitativ studie om homosexuella personers erfarenheter av stigma och heterosexuella normer i Sverige.

Kandidatuppsats: SOCK08, 15 hp

Handledare: Anders Hylmö

Sociologiska institutionen, vårterminen 2021

HBTQIA+ personer i Sverige är relativt jämställda med heterosexuella cis-personer i jämförelse med andra länder men det finns tidigare forskning som visar på att det finns informella processer som förhindrar den jämställdheten. Syftet med studien är därför att belysa dessa processer och se hur de påverkar homosexuella personer i Sverige för att synliggöra eventuella problem. Studien avgränsar sig till homosexuella personer i Sverige och ämnar att analysera hur fem homosexuella personer i Sverige upplever heterosexuella normer och stigmatisering av homosexualitet. De teorier som arbetet baseras på är Erving Goffmans teori om *stigma*, Judith Butlers teori om *den heterosexuella matrisen* samt John Gagnons och William Simons teori om *sexuella manus*. Resultatet visar på att trots att de flesta respondenterna inte känner sig betydligt negativt påverkade av processerna är de fortfarande fullt medvetna om att de existerar och har kommit i kontakt med dem på något sätt. Fokus hamnar även på att respondenterna upplever att det har saknats en tillräcklig kunskap om HBTQIA+ vilket kan vara en anledning till att processerna som upprätthåller de heterosexuella normerna är markanta. Slutsatsen för studien är att det finns informella processer som förhindrar en fullkomlig jämställdhet och att en eventuell lösning på det kan vara att utöka den utbildning som finns kring HBTQIA+.

Nyckelord: *Homosexualitet, Stigma, Den heterosexuella matrisen, Sexuella manus, HBTQIA+*

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.2 Frågeställning och syfte	2
2 Tidigare forskning	2
3 Teori	4
3.1 Stigma	4
3.2 Den heterosexuella matrisen	6
3.3 Sexuella manus	6
4 Metod	7
5 Analys och Resultat	9
5.1 Stigma	10
5.2 Den heterosexuella matrisen	14
5.3 Sexuella manus	17
6 Diskussion och slutsats	21

1 Inledning

HBQTQIA+ är ett begrepp som innefattar homosexuella, bisexuella, trans, queer, intersex och asexuella personer samt ytterligare tänkbara termer som symboliseras av plustecknet. Sverige är enligt ILGA-Europe (2021) det sjätte mest progressiva landet, på en delad plats med Finland och Spanien, när det kommer till jämställdhet för HBQTQIA+ personer. I jämförelse med andra länder framstår det alltså som att det finns goda förhållanden för personer som inte identifierar sig som heterosexuella i Sverige. Samtidigt visar statistik från Brottsförebyggande rådet (2018) att bortsett från hatbrott baserat på främlingsfientlighet/rasism är hatbrott baserat på sexuell läggning högst rapporterat med 756 fall år 2018.

Kortfattat är alltså Sverige jämställt i förhållande till andra länder och trots att hatbrott baserat på sexuell läggning är det näst mest förekommande hatbrottet är det inget som avvisar Sverige som ett jämställt land. För att få en bättre bild av hur förhållandena ser ut för HBQTQIA+ personer är det dock relevant att se på hur det uttrycker sig informellt. Att Sverige är jämställt genom lagar och rättigheter betyder inte att det även är jämställt i hur människor väljer att behandla varandra utifrån deras sexuella läggning.

1963 skrev sociologen Erving Goffman boken *Stigma* som handlar om bland annat homosexuella personers upplevelser av att vara stämplade med ett stigma som avviker från normen. Han använde sig av begreppet för att beskriva hur homosexuella personer förhåller sig till sitt stigma och hur det påverkar hur de interagerar med andra människor samt hur de blir bemötta av andra människor (Goffman, 2014). Sedan dess har begrepp som *den heterosexuella matrisen* (Ambjörnsson, 2019) och *sexuella manus* (Edling & Liljeros, 2016) myntats för att beskriva de processer och normer som upprätthåller heterosexualitet som det normativa vilket har kunnat användas som ett ramverk för att få en bättre förståelse för personer som inte identifierar sig som heterosexuella.

Trots dess ålder är Goffmans teori om stigma relevant även idag eftersom den ger en tydlig grund att analysera erfarenheterna hos personer från marginaliserade grupper. Utifrån detta är studien fokuserad på att analysera upplevelserna hos homosexuella personer i Sverige för att se vad deras erfarenheter är av stigmatisering och normer baserade på heterosexualitet.

1.2 Frågeställning och syfte

Med utgångspunkt i den bakgrunden är syftet med studien att belysa erfarenheterna av heterosexuella normer och upplevelserna av stigmatisering hos homosexuella personer i Sverige för att synliggöra de eventuella problem som HBTQIA+ personer kan bli utsatta för. Homosexuella personer representerar endast H:et i HBTQIA+ men en avgränsning har gjorts till homosexuella personer i Sverige för att få bättre tillgång till deltagare och ett mer specificerat material att basera analysen på. Slutsatser kan således inte dras kring alla personer som faller in under begreppet utan studien fokuserar istället på endast homosexuella personers upplevelser.

För att belysa detta ämnar studien besvara frågorna:

- Hur påverkas homosexuella personer i Sverige av heterosexuella normer?
- Hur upplever och förhåller sig homosexuella personer i Sverige till stigmatisering av homosexualitet?

2 Tidigare forskning

Forskning kring ämnet har genomförts i stor utsträckning och är ett aktuellt forskningsområde även idag. Både heterosexuella normer och Goffmans teori om stigma är välstuderade ämnen och det har även genomförts studier som kombinerar de båda ämnena.

Fanny Ambjörnsson skriver i *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer* (2019) om heterosexuella normer och hur tjejer på en gymnasieskola i Sverige upprätthåller och förhåller sig till dem. Hon utgår från *den heterosexuella matrisen*, vilket är en institutionaliserad idé om att människor delas in i två kön med tillhörande genusroller samtidigt som de förväntas attrahera och vara attraherade av det andra könet. Genom deltagande observation över ett års tid, kombinerat med intervjuer, kom hon fram till att det fanns tydliga mönster i tjejernas beteende som upprätthåller den heterosexuella matrisen som något självklart samtidigt som avvikelser från matrisen bestraffas.

Hon menar att genus är en process som ständigt måste upprätthållas och som inte är något konstant. Det räcker alltså inte med att en tjej beter sig som en tjej vid ett tillfälle utan hon måste ständigt upprätthålla ett beteende som stämmer överens med de förväntningar som finns på hennes genus. Detta kopplar Ambjörnsson (2019) i sin tur till sexualitet och menar att idéer om

heterosexualitet påverkar de processer som “gör dem” till tjejer. Det blir därför essentiellt för tjejerna att förhålla sig till den heterosexuella matrisen för att kunna upprätta sig som en av “de normala” och inte riskera att bli utstötta. På så sätt bygger även vänskaper på heterosexualitet och ens status bestäms av hur man förhåller sig till den heterosexuella matrisen. Samtidigt som de förväntas vara heterosexuella förväntas de även vara det på ett specifikt sätt. Det finns alltså inte enbart förväntningar på att man ska *vara* heterosexuell utan även *hur* man ska vara det.

På liknande sätt som i Ambjörnssons studie genomförde Willemijn Krebbekx (2018) en studie på gymnasieelever av båda könen i Nederländerna. Det han kommer fram till är att eleverna, på liknande sätt som i Ambjörnssons studie, men även lärarna upprätthåller vänskaper och identiteter utifrån heterosexuella normer. Killarna dricker alkohol och slåss för att visa sig maskulina och tjejerna pratar om killar och vad de tycker är attraktivt för att passa in i vad som anses var rätt enligt de heterosexuella normerna. Även avgränsningar från det som anses avvikande gjordes genom att killarna använde homofobiska skällsord och sjöng homofobiska sånger. På dessa sätt upprätthöll dem även sina vänskaper genom att alla förhålla sig till heterosexuella normer. Normerna var även så etablerade att lärarna kommunicerade utifrån heterosexuella ramar genom att fråga killarna om vilka tjejer de har varit med.

Vidare kritiserar idén om att heterosexualitet är något naturligt av Chrys Ingraham i *Handbook of lesbian and gay studies* (2002). Hon menar att heterosexualitet alltid framstår som något naturligt i samhället som fortsätter upprätthållas genom att människor förhåller sig till de processer som de lär sig är naturliga. Istället menar hon att heterosexualitet är onaturligt men inte på det sättet att det är onaturligt att vara heterosexuell utan att vi genom en onaturligt institutionaliserad idé om heterosexualitet “lär oss” att vara heterosexuella och får inte utrymme att utforska andra sexualiteter. Detta leder till att även om andra sexualiteter än heterosexualitet är accepterade och tillåtna finns det fortfarande ett system som förespråkar heterosexualitet och får människor som inte är heterosexuella att tvivla på sin sexualitet innan de kan inse att de inte är heterosexuella. De måste på så sätt programmera om sin världsbild när de inser att de inte passar in på heterosexualiteten som den bygger på.

Ytterligare ett perspektiv som återkommer i litteratur om heterosexuella normer är vilket maktspel det ligger bakom upprätthållandet av heterosexuella normer. Både Ambjörnsson samt Christofer Edling och Fredrik Liljeros (2016) refererar till Michel Foucault och hans teori om hur makt utövas genom kategorisering och klassificering av sexualitet. Personer som avviker från

heterosexualiteten benämns som avvikande och blir tilldelade negativa klassificeringar som andra sedan använder för att bestämma hur de ska interagera med personerna.

I *The Impacts of Intersecting Stigmas on Health and Housing Experiences of Queer Women Sex Workers in Vancouver, Canada* (Lyons et al., 2019) kopplas stigma samman med heterosexuella normer då kvinnliga sexarbetare som inte identifierar sig som heterosexuella intervjuas. Studien visar att kvinnorna måste dölja sin sexualitet för att kunna få tillgång till samma möjligheter som heterosexuella kvinnor. Om de inte gör detta riskerar de att förlora möjligheten till att hyra boende och kan bli utslängda från så kallat "supported housing" som de behöver för att inte bli hemlösa. Samtidigt möter de diskriminering på sjukhus och riskerar att inte få den sjukvård de behöver om de inte döljer sin sexuella identitet. Utöver detta möts de av diskriminerande ord och hot på grund av deras sexualitet. De har alltså ett stigma baserat på deras sexualitet som gör att de ses som annorlunda och mindre mänskliga av de omkring sig. Det gör att de oavsett sina andra egenskaper endast tillskrivs rollen som avvikande i andra personers ögon.

3 Teori

För att svara på frågeställningen och uppnå syftet med studien kommer analysen ha en teoretisk inriktning. Genom att förankra det insamlade materialet med redan etablerade teorier kommer slutsatser kunna dras utifrån en tydlig grund. Dessutom är begreppen valda med hög relevans och skapar tillsammans en översikt över fenomenet som studeras. Utöver en förankring till tidigare forskning kommer analysen alltså utgå från tre olika teorier. De är Erving Goffmans teori om stigma (2014), Judith Butlers teori om den heterosexuella matrisen, som lyfts fram av Fanny Ambjörnsson (2019), samt John Gagnons och William Simons teori om sexuella manus vilken hämtas från Christopher Edling och Fredrik Liljeros bok *Ett delat samhälle - makt, intersektionalitet och social skiktning* (2016).

3.1 Stigma

Goffman baserar sin teori om stigma på sina idéer om sociala interaktioner som han beskriver med metaforer till teatervärlden. Han menar att vi sätter på masker och spelar olika roller beroende på vem vi interagerar med. Den sociala interaktionen kallar han för *framföranden* och menar att vi i

framförandet försöker påverka deltagarna i interaktionen genom *intrycksstyrning* och genom att *definiera situationen*. Med det menar han att det i framförandet finns en definition av situationen som de olika parterna i interaktionen vill styra till sin fördel. Om en person vill bli omtyckt i en interaktion vill denne definiera situationen så motparten upplever det som en positiv interaktion som skapar en god bild av personen. För att göra det används intrycksstyrning för att styra vilka intryck som förmedlas till de andra parterna i interaktionen. Vi vill visa de delar av oss, eller fabricera delar av oss, som vi vill att de vi interagerar med ska uppfatta som det sanna. Vi kan både utsända avsiktliga intryck och överföra oavsiktliga intryck som kan vara avgörande för hur andra personer uppfattar oss. Vi vill alltså definiera situationen på ett sätt som är fördelaktigt för oss så de vi interagerar med får en uppfattning om oss som är önskvärd. Det är på så sätt ett ständigt spel av hemligheter och noggrant urval av vilka intryck vi väljer att förmedla (Goffman, Bergström, Gundenäs och Persson, 2020).

Goffman (2014) menar även att personer som innehar ett stigma har fler faktorer som de behöver ta i beaktning vid ett framförande. Eftersom de har en egenskap som avviker från det som anses vara normativt behöver de arbeta för att dölja sitt stigma för att passa in i andra människors förväntningar för om de blir misskrediterade, alltså att andra människor uppfattar deras stigma, kommer nya förväntningar sättas på dem utifrån deras stigma. Då förväntas de inte att bete sig på samma sätt som “de normativa” och får som uppgift att inte göra “de normativa” obekväma med sitt stigma. Det gör att de stigmatiserade personerna tvingas in i en roll som avvikande, alieneras från “de normativa” och tenderar att hålla sig till personer med samma eller liknande stigma.

Om de stigmatiserade inte lyckas passera som “normativa” menar alltså Goffman (2014) att det sätts en stämpel på dem som annorlunda vilket påverkar hur personer omkring dem interagerar med dem. Samtidigt menar han dock att ju fler människor som kommer i kontakt med stigmat och de stigmatiserade personerna, desto bekvämare blir de i att umgås med och acceptera dem. Trots stigmatiseringen menar han alltså att åsikten och attityden till stigmat kan ändras.

Det är samtidigt viktigt att notera att boken är skriven 1963 och utgår därför från de processer och den syn på homosexualitet som var aktuell under 60-talet. På så sätt har omständigheterna och synen på homosexualitet ändrats men teorin fungerar fortfarande som ett ramverk för en analys av avvikelser och stigmatisering av homosexuella idag.

3.2 Den heterosexuella matrisen

Ambjörnsson (2019) använder den heterosexuella matrisen som utgångspunkt i sin studie på gymnasietjejer i Sverige. Med den heterosexuella matrisen menas en indelning av människor i två olika kön med tillhörande genusregler och en förväntan att könen ska vara attraherade av varandra. Det är en idé som etablerar sig hos oss redan vid den tidiga uppväxten och styr större delen av vår interaktion med andra. Vänskaper, relationer och status baseras på så sätt på heterosexuella värdegrunder och idéer om att världen endast kan vara på ett sätt. Det som inte passar in i matrisen anses vara avvikande och förkastligt, vilket inte enbart handlar om att man ska vara heterosexuell utan även om på vilket sätt man ska vara det. Ambjörnsson menar att de högst värderade sexuella beteendena är de "som rör sig i inom hemmet, i frivillig, icke-kommersiell, monogam tvåsamhet, mellan två personer av motsatt kön, ur samma generation, utan sexuella hjälpredskap och i syfte att avla barn" (Ambjörnsson, 2019, s. 14). Det finns alltså normer om vilken typ av heterosexualitet som är bäst eller mest önskvärd.

Teorin synliggör alltså ett system av normer baserade på heterosexualitet som tydligt avgränsar vad som är rätt och fel och till vilken grad det är det. Samtidigt är matrisen en process som Ambjörnsson (2019) menar är i ständig förändring. Det krävs alltså att aktörerna i matrisen fortsätter att upprätthålla den genom sina handlingar. Matrisen styr alltså hur människor ska agera samtidigt som de är med i processen att upprätthålla matrisen. En anledning till att den upprätthålls är också att avvikelser från den som kan hota dess existens bemöts av diskriminering och utanförskap. På så sätt är det ett institutionaliserat system baserat på idéer om heterosexualitet som skapar gränser för vilken interaktion som anses vara okej. Den heterosexuella matrisen handlar alltså även om kön och genus men denna studie fokuserar främst på sexualitet som en del av den heterosexuella matrisen.

3.3 Sexuella manus

För att bygga vidare på Goffman gör Edling och Liljeros (2016) en koppling mellan Goffmans teaterbegrepp och John Gagnons och William Simons teori om *sexuella manus*. Med det menas att vi har manus som vägleder oss i hur vi ska interagera i olika situationer. Redan när vi föds och börjar växa upp tar vi till oss manus som bygger på heterosexuella värdegrunder, i likhet med den heterosexuella matrisen. Dessa manus blir sedan vår utgångspunkt i våra interaktioner och styr hur

vi tolkar intryck. Det gör att vi redan innan vi vet något om sexualitet lär oss att agera utifrån heterosexuella värdegrunder vilket skapar en problematik för icke-heterosexuella personer när de inser att de inte är heterosexuella och måste förkasta de manus de har haft med sig hela livet.

De menar även att det finns tre olika nivåer av manus. Det finns manus på en kulturell nivå vilket kan ses som den samhällliga, eller kulturella, synen på sexualitet. Manus på den kulturella nivån påverkar i sin tur hur människor interagerar med varandra vilket kallas för manus på den interpersonella nivån. Det är dessa som styr hur människor interagerar med varandra och vad som är rimligt beteende i olika sociala situationer. Slutligen leder de interpersonella manusen till att individens egna uppfattning influeras och börjar återspegla de interpersonella manusen. Då skapas ett internaliserat manus på en intrapsykisk nivå som individen bär med sig. Vi styrs på så sätt av manus som påverkar hur olika situationer definieras och hur vi agerar utifrån de intryck vi tar in. De menar alltså att de definierade situationer som Goffman menar att vi vill styra till vår fördel är påverkade av de manus som de olika parterna utgår ifrån (Edling & Liljeros, 2016).

Dessa tre teorier, vilket är *stigma*, *den heterosexuella matrisen* och *sexuella manus*, kommer alltså fungera som en grund till analysen. De täcker samma tema samtidigt som alla tre teorier ger en unik infallsvinkel till fenomenet. De kommer analyseras var för sig i analysavsnittet för att sedan kopplas samman i en avslutande diskussion.

4 Metod

För att kunna samla in data för att besvara frågeställningarna är studien inriktad på homosexuella personer i Sverige. Ett ändamålsenligt urval har använts för att samla in deltagare, vilket är ett urval baserat på att söka efter respondenter som mest sannolikt är en del av de processer som ska undersökas i studien (Silverman, 2013). Ett problem som skulle kunna ses med urvalet är att det endast skapar en möjlighet för homosexuella personer att dela med sig av sitt perspektiv och det är inte representativt för andra sexualiteter. För att öka möjligheten för gemensamma mönster i datan från respondenterna har dock en begränsning gjorts till endast homosexuella personer i Sverige. En risk med det är även att det inte ger en bra bild av hur homosexuella personer i andra länder förhåller sig till heterosexuella normer men med tanke på tidsramen är det bättre att undersöka en större population och andra sexualiteter i framtida studier istället.

Respondenterna söktes upp genom att kontakta olika organisationer som jobbar med och för HBTQIA+ personer samt Facebookgrupper som är avsedda för att vara en samlingsplats för personer som identifierar sig som HBTQIA+. Det resulterade i ett urval av fem personer som identifierar sig som homosexuella. Deras namn och information som kan relateras till dem har tagits bort och de benämns i studien som Lisa, Sara, Erik, Emma och Elin. Intervjuerna genomfördes digitalt via Zoom och inga fysiska möten genomfördes på grund av smittorisk.

För att samla in datan från urvalet genomfördes semi-strukturerade intervjuer. En kritik David Silverman har mot intervjuer är att de kan leda till att intervjuaren förhör respondenten och tar dess ord som en verklighet. Respondenternas svar borde istället ses som processer där intervjuaren är med och påverkar vad som händer (Rennstam & Wästerfors, 2015). För att undvika detta har datainsamlingen en mestadels konstruktionistisk inriktning grundad i Carolyn Bakers tankar om etnometodologi. Intervjun ses då istället som ett samspel där både intervjuaren och respondenten är delaktiga och skapar mening. I fokus hamnar respondentens så kallade *accounts* vilket innebär att hur de förklarar sig och på vilket sätt de säger saker uppmärksammas (Rennstam & Wästerfors, 2015).

Vidare utgår studien från Jaber Gubrium och James Holsteins idé om användningen av *vad* och *hur*. Som tidigare nämnt används ett konstruktionistiskt tillgångavägssätt som fokuserar mer på *hur* de heterosexuella normerna och stigmatiseringen upprätthålls, alltså vilka processer som konstruerar detta. För att inte gå miste om relevant och användbar information skiftar dock studien mellan *vad* och *hur* vilket Gubrium och Holstein kallar för *analytic bracketing* (Rennstam & Wästerfors, 2015). På så sätt skiftar fokuset mellan naturalistiskt, alltså fokus på *vad*, och konstruktionistiskt, alltså fokus på *hur*, vilket gör det möjligt att både analysera *vad* respondenterna upplever, som exempelvis heterosexuella normer, och *hur* dessa normer upprätthålls och konstrueras. Det är alltså viktigt att analysera vad respondenterna upplever men även att analysera processerna bakom det.

Ett annat tillgångavägssätt som hade varit effektivt för att samla data till studien är en deltagande observation kombinerat med individuella intervjuer som i Ambjörnssons och Krebbekxs studier på gymnasieelever. Detta är något som Silverman menar är en vanlig metod för kvalitativ analys (Silverman, 2013). Samtidigt som det hade kunnat fungera i denna studie finns det dock två större problem med metoden. Det ena är att det är svårare att få tillgång till homosexuella personer som grupp. I studierna på gymnasieelever är tillgången till fältet mycket

lättare då skolutbildningen, som nästintill alla går igenom, samlar studieobjekten och gör det möjligt att studera dem som grupp. Det finns flera samlingsplatser och grupper för homosexuella personer men de är inte lika förekommande. Dessutom är avsikten med urvalet att ta del av respondenternas samlade upplevelser av fenomenet och det är därför inte kopplat till en specifik plats eller kontext.

Ett annat problem är den etiska aspekten. På grund av Covid-19 pandemin hade jag som forskare utsatt respondenterna, mig själv och eventuellt andra i fara genom att öka risken för smittspridning. Det är viktigt att inte utsätta deltagarna av studien för någon fara, vilket i många fall handlar om att känslig information kan leda till att deltagarna kommer till skada (Silverman, 2013), men på samma sätt är det oetiskt att utsätta dem för den fysiska faran som smittspridningen skapar.

Efter insamling har datan kodats för att se vad som kan vara relevant för att besvara frågeställningen. Det gjordes genom en tematisk analys och materialet kodades då in efter vanliga teman som uppstod i intervjuerna (Rennstam & Wästerfors, 2015). Det gjorde att mönster som dök upp i flera av intervjuerna kunde kännetecknas och sedan jämföras med teorierna för studien. En initial analys av datan medan alla intervjuer inte var klara ledde till en djupare förståelse av ämnet vilket gjorde att frågor och fokus kunde omformuleras till nästkommande intervju. På så sätt ändrades frågeställningen till viss grad för att stämma överens med det som var viktigast att fokusera på.

5 Analys och Resultat

En av de fem respondenterna som var med i studien, Lisa, utsattes för mobbning och diskriminering under sin skolgång på grund av hur människor omkring henne reagerade på hennes sexualitet. Utöver det hade resterande fyra respondenter inte en lika negativ upplevelse av hur de har behandlats på grund av sin sexualitet. Två respondenter uttrycker även att de känner att de har haft bättre upplevelser av heterosexuella normer än andra personer som inte identifierar sig som heterosexuella. Emma säger:

Nej men det enda asså, när jag såg att du skrev om projektet eller din studie som du, så var ju min tanke att nej men jag, jag tänker att jag nog har, när jag pratar med andra som identifierar sig som homosexuell eller att de är annorlunda på något sätt utifrån normen så

har de flesta även som kvinna, bara om en är kvinna utsätts en för mycket. Men att jag liksom alltid har känt mig väldigt förskonad från andras värderingar, jag vet inte. Och inte blivit utsatt för någonting så. Så då känn- då kan jag många gånger känna, eftersom jag inte har blivit utsatt för någonting när jag har gått, när jag har kysst en tjej på stan eller att någon har sett ner på mig eller ehm, exkluderat mig så gör det att jag typ inte är lika, att jag, att jag tänker att jag inte kanske är lika mycket, att min upplevelse inte värderas lika mycket som deras för att de har liksom varit med om mer. Så därför, min spontana tanke var att nej men jag kan inte vara med i den studien för jag har ju faktiskt inte upplevt någonting [skratt].

På liknande sätt upplever Sara att hon inte har samma negativa upplevelser som andra:

Och ja så här, jag tänkte lite på det innan så här att men jag känner mig ju faktiskt inte så eh, att heteronormen drabbar mig så hårt och jag tänker att det är väl också ett bra perspektiv att ha med liksom eller så här bara för att man, man kan vara med fast man inte har jättestora problem eller vad man ska säga så jag tänkte ändå att, ja.

Trots att endast en av respondenterna känner att hon har upplevt diskriminering i större omfattning i form av mobbning har ingen av respondenterna undkommit det helt och hållet. Varje respondent har alltså haft någon form av negativ upplevelse relaterat till synen på homosexualitet vilket kommer att analyseras utifrån stigma, den heterosexuella matrisen och sexuella manus.

5.1 Stigma

Goffman (2014) menar att intrycksstyrning är något som en stigmatiserad person behöver göra i olika situationer för att definiera situationen och se till att det finns en kontroll över vad som förmedlas till motparten samt hur de uppfattar en som person. Erik känner sig obekvämt med att visa intimitet offentligt gentemot personen han dejtar:

/.../ alltså egentligen har jag ingenting emot det men på ett sätt känner jag mig lite obekvämt. Särskilt om det skulle vara någon i närheten, ehm, så jag har fortfarande med mig lite det där att det känns, ja men det känns lite obekvämt om nån skulle se mig liksom krama, ja

men krama eller kyssa en kille. /.../ jag tänker att, vad tänker, vad kommer andra tänka om det här och tänk så tittar de på oss konstigt eller tänk så säger de nånting eller något sånt.

På samma sätt upplever Sara att hon inte alltid känner att hon kan vara intim offentligt:

Jag kanske inte alltid håller i hand eller inte alltid visar att vi är ett par liksom, ja. Det är inte så att vi aldrig gör det heller men, men till exempel en gång så stod vi och väntade på sista tunnelbanan ganska sent och så här, jag ville hångla kanske och då var det nån som såhär “uuh, fan vad äckliga ni är”.

Respondenterna upplever alltså att deras sexualitet är något som är kritiserat och till och med anses vara äckligt av vissa personer, som visas i det andra citatet. Det gör att de inte känner att de vill visa känslor för sin partner offentligt och hellre undviker det för att slippa bli bemötta av kritik. På liknande sätt kände Lisa att hon behövde undanhålla sin sexualitet för sin klass och sina vänner under gymnasiet eftersom hon blev mobbad på grund av den. Det visar alltså på att uttryck av homosexualitet ses som något avvikande och konstigt som vissa människor försöker tysta ner eller förhindra. Det stämmer överens med Goffmans idé om att homosexuella personer är stigmatiserade, då de behöver styra intrycken som förmedlas till deras omgivning för att inte bli utsatta för negativa konsekvenser. Elin upplever dock samtidigt motsatsen när hon visar sin sexualitet offentligt:

Det har känts väldigt bra för mig, väldigt bekräftande av min identitet att såhär synas som lesbisk men jag har märkt att många andra har negativa erfarenheter av typ, alltså typ att inte velat kyssas och så vidare för att man har blivit typ sexualiserad och bla bla bla.

Elin upplever det alltså det snarare som en bra känsla att visa sin sexualitet offentligt men är fortfarande medveten om att andra personer har mer negativa erfarenheter av att visa sin sexualitet. Det visar på att trots att alla respondenter inte har samma negativa upplevelser är de fortfarande medvetna om att det är ett problem för homosexuella personer och att deras mer positiva upplevelser inte gäller för alla.

Samtidigt menar Goffman (2014) att en interaktion mellan en stigmatiserad och en icke-stigmatiserad person kan leda till obekvämlighet eftersom den icke-stigmatiserade personen

känner att den behöver agera på ett annorlunda sätt och vet inte hur den ska förhålla sig till den stigmatiserade personen samtidigt som den stigmatiserade personen inte vet vad den icke-stigmatiserade personen tänker om den. I det fallet skapas det en förväntning på den stigmatiserade personen att inte göra situationen obekvämt vilket Sara och Erik upplever i vissa situationer. Sara säger:

Det brukar ju vara med nya kollegor som jag inte känner så bra men då brukar jag vara ganska snabb med att berätta det och inte få den andra personen att känna sig dålig. Jag försöker, eftersom jag har som strategi att komma ut så tidigt som möjligt blir det sällan awkward /.../

På liknande sätt säger Erik följande:

Eh, ja alltså det känns mer jobbigt när folk antar att jag är heterosexuell för då blir det, jag tycker att det är svårare att komma ut då och det är svårare att. Ja men jag vill liksom inte hålla på att rätta dem för att det känns, ja men det känns konstigt, de har redan gjort ett antagande om mig och det känns bara, vad säger man, ja men det känns som om det bara blir svårare att komma ut för dem då.

Sara upplever alltså att hon inte vill få personen hon pratar med att må dåligt för att de har antagit att hon är heterosexuell. Hon känner därför att hon vill vara tydlig med att berätta om sin sexualitet så snabbt hon kan för att den andra personen inte ska känna sig dum som antar hennes sexualitet. På samma sätt känner Erik att det är svårare att komma ut som homosexuell för en person som har antagit att han är heterosexuell för att han på så sätt måste "rätta dem". I det fallet har situationen redan blivit definierad av den andra parten vilket gör det svårt för Erik att ändra definitionen genom att berätta att han är homosexuell. Att definiera situationen i förväg för att undvika detta är något som en annan respondent, Elin, gör genom att berätta om sin sexualitet innan de kan göra några antaganden eftersom hon känner att hon vill ha kontroll över det.

Vidare menar även Goffman (2014) att stigmatiserade personer tenderar att umgås med andra personer med samma stigma eftersom de förstår varandra bättre och kan känna sig accepterade utan att behöva dölja sitt stigma eller vara orolig över hur de ska bli uppfattade. Alla

fem respondenter uppger att de till olika grad umgås med andra personer som också identifierar sig med en annan sexualitet än heterosexualitet. Sara säger:

Ja, ehm, absolut, jag har både straighta och icke-straighta vänner men det är klart att det känns ju, jag tror att jag har närmare relation till de som inte är straighta för att man delar en annan verklighet liksom.

Emma har samma erfarenhet:

././ jag tänker att vi nog snarare har hittat, lärt känna varandra genom homosexualiteten. Alltså att det är någon annan som delar liknande, och att den inte behöver känna sig som en udda person.

På liknande sätt uttrycker sig Elin på följande sätt efter hon får frågan om hon har fått bättre kontakt med människor på grund av sin sexualitet:

Ja, 100%. Och jag tror verkligen inte på homogenitet och liksom att man ska gruppera sig utefter såna här egenskaper men det är 100% så eh att mina närmsta vänner har varit queer, queera tjejer och annars så, alla mina killvänner är bögar ././ alltså det beror ju på att det är en marginaliserad identitet, och då blev det lättare att förstå varandra.

Det är alltså tydligt på respondenternas svar att även om de inte aktivt försöker söka efter personer som inte är heterosexuella så får de en bättre kontakt med personer som inte är heterosexuella för att de delar liknande erfarenheter och världssyn.

Det finns alltså faktorer som visar på att trots att endast Lisa upplevde sig betydligt negativt påverkad av synen på homosexualitet har alla respondenter upplevelser som stämmer överens med Goffmans teori om stigma. Vidare i analysen ska vi även undersöka vad detta kan bero på. För att en grupp ska kunna vara stigmatiserad måste den existera i förhållande till en etablerat normativ grupp som anses vara det "normala" enligt Goffmans (2014) beteckning. Det måste även finnas något som upprätthåller normerna och styr vad som anses vara normativt.

5.2 Den heterosexuella matrisen

Det normaliserade och högst accepterade i vårt samhälle är den heterosexuella matrisen. Det är utifrån den som vi bestämmer vad som är rätt och fel utifrån ett perspektiv av kön och genus vilket dock även genomsyrar och påverkar andra aspekter av vårt samhälle. Eftersom matrisen utgår från heterosexualitet som norm är det självklart att homosexualitet ses som en avvikelse från matrisen men det är inte lika klart på vilket sätt den gör det och hur det uttrycker sig.

Samtliga respondenter upplever att de har haft förväntningar på sig att vara attraherade av det motsatta könet. Emma var i ett förhållande med en man i 5 år innan hon insåg att hon var homosexuell:

./../ jag var tillsammans med en kille i 5 år och funderade väldigt mycket över, ja men, är det såhär det ska kännas? Ehm, men antog att det var det och sedan så ehm, av olika anledningar gjorde jag slut och sen så hängde jag mycket med en tjejkompis och insåg att jag var förälskad i henne och började utforska det mer. Och insåg att ja det här kändes mer rätt för mig. ./../ jag tänker att det liksom inte, att jag nog inte förstod att det ens var ett alternativ och när folk typ pratar med en så var det ju inte som att man, “åh men vem har du gått och blivit intresserad av?” utan mer “vilken kille är du kär i?” alltså, att det var ju väldigt könat. Över lag tänker jag egentligen från alla håll.

Hon hade alltså lärt sig att hon som kvinna ska vara attraherad av en man och förstod inte att det fanns något annat alternativ. Det ledde till att hon gick in i ett förhållande med en man som kändes fel under hela förhållandet men som hon antog var en känsla som var vanlig och naturlig. Hon nämner dock att hon kan vara attraherad av både män och kvinnor men att hon är homoromantisk, vilket innebär att hon endast blir förälskad i och får känslor för kvinnor. Det fanns alltså en attraktion men hon hade aldrig några romantiska känslor utan upplevde endast att det är så man ska göra som kvinna och var därför i förhållandet för att det var det som förväntades av henne enligt den heterosexuella matrisen.

På samma sätt säger Elin att hon “aldrig har varit attraherad på ett sant sätt av killar” och att det var heterosexuella normer som fick henne att tro att hon var det. Hon identifierade sig som bisexuell i nästan sex år innan hon insåg att hon var homosexuell. Hon förklarar anledningen till det på följande sätt:

/.../ om jag ska förklara varför så är det väl att jag egentligen gärna velat vara attraherad av killar för det hade varit mycket mycket enklare. Ja jag har (ohörbart) att det har varit nåt liksom väldigt stort grundläggande fel på mig och då har man inte riktigt den självkänslan att, "jag ska bara göra sånt som är rätt för mig. Jag ska göra sånt som jag mår bra av". Utan då kanske man mer hatar sig själv och inte bryr sig om om nånting är bra och hälsosamt.

Precis som Emma kände hon att man borde vara attraherad av killar och därför tänkte hon att hon också måste vara det utan att lyssna på vad hon faktiskt känner och om det är hälsosamt för henne att försöka vara intresserad av killar.

Det finns alltså en förväntan på respondenterna att vara attraherade av det motsatta könet och den förväntan genomsyrar även vänskapsrelationer. Främst under deras skolgång var det ett genomgående tema att kompiskretsar var baserade kring heterosexualitet. Sara kände inte att det var en "dominerande del" i hennes liv att vara intresserad av killar men att det var tydligt att det hade stor vikt i skolan:

/.../ när jag tänker tillbaka så är det klart att mycket i högstadiet, gymnasiet och äldre år också att jag fick, att man skulle kolla på killar, när skolkatalogen kom skulle man ringa in den som var snyggast, man skulle alltid ha någon som man gillade. Jag tror mitt försvar var att där att så här "se upp" nån som jag inte kunde få eller såhär jag kunde säga till folk att jag var kär i den så behövde jag inte göra så mycket åt det för det var ändå ouppnåeligt.

Hon upplevde alltså att det fanns aktiviteter i kompisgrupper som kretsade kring att prata om vilken kille man var intresserad av och eftersom hon inte hade något intresse av killar hade hon en strategi för att inte vara med i aktiviteten samtidigt som det framgick som att hon var det. Detta stämmer överens med det Ambjörnsson skriver om att den heterosexuella matrisen är en process som ständigt måste upprätthållas. Genom dessa aktiviteter, eller ritualer, upprätthålls normerna om tvåkönad attraktion och den heterosexuella matrisen förstärks. Det är alltså ett sätt att upprätthålla vad som anses vara rätt men det finns även processer som upprätthåller vad som anses vara fel. Lisa blev utsatt för skällsord som "flata" i gymnasiet och blev mobbad på grund av hennes sexualitet medan Erik inte blev utsatt för skällsord personligen men upplevde att det var en del av kulturen på skolan att använda homosexuella skällsord som förolämpningar gentemot varandra:

/.../ bög var ett skällsord. Det var inte okej, det var något konstigt, nånting fult. /.../ man kallade varandra bög, ja men det var rätt att liksom ta till bög som ett skällsord och det var ofta, det hade mycket att göra med, ja men machonormer, maskulinitet, att det var, ja men om man betedde sig kvinnligt så var det, då var man böig, det är böigt att göra så.

Utöver att homosexualitet sågs som något konstigt på högstadieskolan han studerade på var det alltså även kopplat till femininitet och användes därför som en förolämpning mot killar som förväntas vara maskulina och attraherade av tjejer. Det var alltså inte endast ett skällsord gentemot homosexuella personer utan användes som en förolämpning mot killar och deras maskulinitet.

Samtliga respondenter upplever vidare att andra människor ibland antar att de är heterosexuella innan de är medvetna om deras sexualitet. "...jag har varit med om folk som antar att jag är heterosexuell eh, för att ja, det är den normen vi har..." säger Erik som tidigare nämnt upplever att det är svårare att "komma ut" till en person efter att de har antagit hans sexualitet. Ett annat exempel är Emma som inte känner att det är ett större problem men som ibland måste rätta personer som frågar om hon har en pojkvän:

/.../ folk kan ha antagit fel och såhär frågat ja men om jag, om min, om jag har någon pojkvän eller så men jag tänker att det inte är exkluderande så utan då brukar jag bara "nej min, jag har en flickvän och bla bla bla" alltså.

Olika personer gör alltså antaganden att respondenterna är heterosexuella innan de har fått någon information om deras sexualitet. Det ger en bild av att heterosexualitet antas som det normala och som en standard att utgå från som respondenterna även förväntas förhålla sig till. Synen på heterosexualitet som det normala uttrycks även av Elin som menar att människor har olika syn på samkönade och tvåkönade par:

Alltså en relation mellan en kvinna och en man, det är bara en relation i samhällets ögon. Man kan resa vart man vill, nästan, och göra vad man vill /.../ och folk kommer bara tänka "ja två som är ihop. Ett par" medan om man är två kvinnor kommer man alltid vara en lesbisk relation och man kommer alltid bli kategoriserad så och man kan inte resa vart

man vill och man kan inte, jag vet inte, folk kanske inte ens tolkar en som en relation utan kanske som systrar [skratt] om man ser hyfsat lika ut. Nej det är faktiskt jättejobbigt.

En problematik kan på så sätt uppstå för homosexuella par för att de ses som en avvikelse från ett normativt par genom att de benämns som exempelvis en "lesbisk relation" medan heterosexuella par endast benämns som par, vilket är den vanliga beteckningen. Det är alltså en språklig skillnad som skapar en obalans mellan heterosexuella och homosexuella par eftersom det senare ses som avvikande från normen. Elin menar samtidigt att det blir svårt att göra samma saker som ett heterosexuellt par och att det till och med kan förminska till att andra människor ser paret som syskon för att det är otänkbart att de skulle vara ett par.

Sara har varit med om en liknande företeelse då hennes partners föräldrar inte har velat erkänna deras relation i kyrkliga sammanhang:

./../ när vi träffar typ hennes föräldrar eller såhär föräldrars församling då vill ju dem inte att vi ska säga att vi är ett par. Men det har ändå gått förvånansvärt bra. Jag trodde det skulle vara mycket mycket värre. ./../ där kan jag märka att hennes föräldrar blir lite såhär "ah, (Saras partners namn) och hennes kompis", alltså att de inte alltid, det har blivit bättre men, att dem tycker att det är lite jobbigt och det kan jag verkligen förstå också.

I detta fall vet hennes partners föräldrar redan att de är ett par men vill försöka dölja det för den kyrkliga församlingen eftersom det avviker från det som anses vara normalt och accepterat. Trots att föräldrarna accepterar relationen har de alltså en idé om att det är avvikande och att det inte kommer vara lika accepterat i den kyrkliga församlingen vilket gör att de försöker hålla undan den informationen.

5.3 Sexuella manus

Slutligen kan sexuella manus användas för att analysera respondenternas upplevelser. Erik upplevde att han hade svårt att inse och acceptera att han var homosexuell i högstadiet på grund av den rådande kulturen:

/.../ de tankarna tryckte jag undan direkt för det var bara så att det var väldigt, ja det var väldigt homofobiskt, en väldigt homofobisk kultur så att säga, när jag gick i högstadiet. Det var inte så accepterat. Sen när jag började gymnasiet så kändes det lite, det kändes mycket mer accepterande så då var det lättare för mig att faktiskt inse att jag var homosexuell och även accepterad det för mig själv.

Han uttrycker alltså med andra ord att det kulturella manuset var exkluderande av homosexualitet vilket ledde till att han själv inte accepterade de tankarna om homosexualitet som han hade. Hans intrapsykiska manus stämde alltså överens med det kulturella manuset vilket kan förklaras av hans tidigare nämnda upplevelser av att andra elever använde "bögar" som ett skällsord. Det kulturella manuset påverkade alltså det interpersonella manuset, att killar kallade varandra "bögar", vilket i sin tur ledde till att han internaliserade det och gjorde det en del av sitt intrapsykiska manus. På så sätt lärde han sig alltså att det var fel vilket gjorde att han förtryckte de tankarna. Detta ändrades dock i samband med att det kulturella manuset skiftades när han började i gymnasiet. Då ändrades även hans intrapsykiska manus vilket gjorde det möjligt för honom att acceptera hans sexualitet.

På liknande sätt upplever Elin att det fanns förväntningar på hur hon skulle vara utifrån den heterosexuella matrisen som hon har internaliserat:

/.../ sen tror jag att mycket av det här är internaliserat också för jag kommer ursprungligen från en mer, ett mer konservativt ställe än det jag sen gick i högstadie och gymnasie i.

Det kan också tolkas som kulturella manus som påverkar de interpersonella manusen som tillslut ger henne ett intrapsykiskt manus som är baserat på de internaliserade idéerna från det kulturella manuset. Hon upplevde även på samma sätt som Erik att hennes syn på sexualitet ändrades när hon bytte omgivning med ett nytt kulturellt manus vilket ledde till att hon kunde komma ut som bisexuell och senare som homosexuell. Hon utvecklar även tankegången genom att prata om hur barn får en relativt etablerad syn på sexualitet redan i en tidig ålder:

/.../ man har en ganska färdig världsbild. Man kanske inte har nyanserna men man har grunden så jag tror att folk som upp-, som upptäcker att homosexualitet finns i sina tonår. Det är nog ganska vanligt att behöva arbeta med det resten av sitt liv. För på ett grundläggande plan så fattar man inte att det finns liksom.

Med detta menar hon att barn lär sig hur de ska förhålla sig till sexualitet och får en färdig bild av det redan som barn. Det kan alltså ses som att deras intrapsykiska manus har etablerats tidigt i deras liv vilket gör att när de väl inser att de inte är heterosexuella kommer det bli en diskrepans mellan vad de vet om sexualitet, alltså deras manus, och hur de själva känner kring sexualitet. På så sätt behöver de "skriva om sina manus" för att stämma överens med hur de känner. Det leder även till att ens intrapsykiska manus inte stämmer överens med det kulturella manuset. Genom att skriva om sitt manus kommer det även krocka med de interpersonella manus som styr interaktionen mellan människor. Det kan göra att en person som avviker från normen har svårare att interagera med personer som följer normen då de utgår från olika manus vilket kan vara en anledning till att respondenterna tenderar att umgås med personer som inte är heterosexuella.

Idéen om att barn har ett färdigt manus redan i tidig ålder stöds även av Emma som menar att hon, baserat på utseende, har olika tecken på att hon avviker från normen som hon använder för att lära barn om HBTQIA+ personer i skolor där hon vikarierar:

./../ många samtalsämnen som brukar komma upp för att barn oftare reagerar på typ att jag har kort hår eller att jag klär mig i skjorta, ehm, och då frågar mig typ "Är du en pojke eller en flicka?" och då kan jag säga "Jag är en flicka men jag klär mig såhär" och "Hur tycker du om att klä dig?"

Hon använder alltså sig själv som ett exempel på att det går att avvika från normen och att personer av ett kön kan uttrycka sig på sätt som är normativt för det andra könet och att två personer av samma kön kan vara attraherade av varandra. Hon ger även barnen en chans att kritisera sin världsbild och sina manus genom att öppna upp idéer om att de också kan avvika från normen om de vill:

Och det är flera barn som har blivit helt förvånade att "Men va? Kan jag vara kär i en annan tjej eller i en annan kille?" eller typ att de säger "Ja men-" om folk tolkar dem som att de är en pojke, att de har blivit tilldelade könet pojke och bara "Jag har alltid velat vara en tjej men jag visste inte om jag fick vara det". Alltså att eh, jag tänker att det är så, jag har upplevt att det är sorgligt att det är så många barn som inte vet om att de har rätt

att vara och uttrycka den de är. /.../ De kanske inte hade mött något sånt över huvud taget och då blir det ju en krock i deras världsuppfattning.

Det är alltså tydligt att barnen har färdiga manus och en genomgående bild av kön och genus, inom ramen av heterosexualitet. De kan alltså snabbt göra associationer utifrån ytliga tecken om vem som är kille och vem som är tjej men har ingen uppfattning om att det kan sträcka sig längre än så och att olika tecken inte är bundna till ett visst kön och ett visst genus bara för att de är normativa. Det blir alltså en mental krock för barnen som inte har varit i kontakt med något annat än det normativa i en tillräckligt stor grad vilket gör att de ställs inför problemet att deras manus utmanas. Det öppnar dock upp för möjligheten att skriva om sina manus så de kan upptäcka hur de själva förhåller sig till kön, genus och sexualitet.

Trots att den heterosexuella matrisen och manus baserade på heterosexualitet fortfarande är starkt etablerade även hos unga barn upplever dock flera respondenter att synen på sexualitet har blivit bättre de senaste 5-20 åren. Samtidigt menar de att utbildning om HBTQIA+ kan vara ett sätt att göra det ännu bättre. På en fråga om hon hade insett att hon var homosexuell tidigare om hon hade fått veta mer om HBTQIA+ svarar Elin följande:

Ja verkligen. 100%. Och jag tycker man kan se det. Jag ser liksom barn /.../ som har queera uttryck ehm, och det är väldigt nice att se, eh och jag tror att det är på grund av den här, ett skifte som har skett i det kollektiva medvetandet sen 2013-2014 men min generation hann inte riktigt vara med på det för vi var redan tonåringar då tror jag. Men de som var barn då, jag tror mycket mer att de har kunnat rida på den vågen och liksom kunnat komma ut tidigt.

Hon menar alltså att barn generellt har en bättre förståelse för HBTQIA+ nu än för 7-8 år sedan och att de själva kan uttrycka sin sexualitet i en tidigare ålder. Intressant nog säger hon även att det kollektiva medvetandet har skiftat sedan dess. Det skulle kunna ses som att det kulturella manus som finns har skrivits om vilket har lett till att personers interpersonella och intrapsykiska manus har ändrats till mer accepterande och inkluderande manus. På samma sätt menar Lisa att hennes upplevelser med mobbning hade kunnat vara annorlunda om det fanns en bättre förståelse för hennes sexualitet och hon förespråkar om mer utbildning i HBTQIA+ frågor:

/.../ alla borde prata om HBTQ i skolan. Till och med i högskolorna eller i universiteten. Att man har det i olika typ utbildningar man har, pluggar till. Det är viktigt om man ska plugga till typ psykolog eller beteendevetare. Det är också viktigt att de lär sig om det också och att om de pluggar till lärare är också viktigt.

Sedan menar även Emma att hon hade insett tidigare att ett förhållande med en man inte passade henne om hon hade lärt sig mer om HBTQIA+ i skolan:

Ja jag tänker att det hade kanske varit, jag kanske inte hade valt att vara i en relation med en man i 5 år. Utan kanske valt att kanske mer lyssna på “Ja men den här känslan säger ju något. Du kan nog lita på den att om det inte känns bra så är det kanske inte bra”.

De tänker alltså att de hade haft en annan upplevelse av sin sexualitet och haft lättare att acceptera och förstå den om de hade fått lära sig mer om HBTQIA+ och sexualitet.

6 Diskussion och slutsats

I analysen av materialet framkommer det flera teman som kan förankras i frågeställningen. Lisa är den enda som uttryckligen har varit med om mobbning på grund av hur människor såg på hennes sexualitet men resterande respondenter har någon typ av erfarenhet av stigmatisering eller en negativ påverkan av den heterosexuella matrisen. De upplever att det finns eller tidigare har funnits förväntningar på hur de ska bete sig och vilka de ska vara attraherade av.

Baserat på respondenterna i studien går det alltså att komma till slutsatsen att de upplever att det finns strukturer av heterosexuella normer, i formen av den heterosexuella matrisen, och att det finns ett stigma kring homosexualitet som påverkar de till olika grad. Trots att fyra av respondenterna upplever att de inte har blivit betydligt negativt påverkade av normerna har de alltså påverkats på något sätt och kan se att det finns tydliga normer och ett stigma som påverkar även personer omkring dem. Trots att Sverige är jämställt på papper finns det alltså informella normer och förväntningar som gör att homosexuella personer blir diskriminerade eller dåligt behandlade vilket innebär att det i praktiken inte är lika jämställt som det verkar.

Det leder oss dock till frågan om detta kan appliceras till samhället i stort, alltså att homosexuella personer i Sverige som grupp upplever en stigmatisering och en påverkan av den

heterosexuella matrisen samt på vilket sätt de gör det. Eftersom alla respondenter har upplevelser av att både de och människor omkring dem är påverkade av heterosexuella normer och tecken på stigma är det rimligt att anta att liknande upplevelser finns i relativt stor utsträckning bland homosexuella i Sverige som grupp. Givetvis går det inte att säga med säkerhet att andra homosexuella personer i Sverige har samma upplevelser eftersom urvalet inte är representativt men med tanke på hur etablerade normerna verkar vara i bland annat skolan är det sannolikt att det finns liknande upplevelser i gruppen i stort.

Vidare ledde analysen fram till en intressant slutsats kring sexuella manus och vad som kan göras för att minska stigmatiseringen och påverkan av den heterosexuella matrisen. Eftersom vi redan i tidig ålder tar del av ett kulturellt manus som vi sedan internaliserar är det svårt att bryta ner den världssynen och skriva om våra manus. Om barn istället skulle lära sig mer om HBTQIA+ och att det finns andra alternativ än det som den heterosexuella matrisen erbjuder är det sannolikt att det skulle bli en positiv förändring. Det hade kunnat leda till att de barn som inte är heterosexuella kan inse det och acceptera det i en tidigare ålder samtidigt som heterosexuella barn kan ha en bättre förståelse och acceptans för de personer som avviker från den heterosexuella matrisen. Precis som Ingraham (2002) menar att heterosexualitet är onaturligt på grund av hur det är institutionaliserat kan vi se att det finns kulturella manus som är djupt institutionaliserade som skulle behöva skrivas om för att göra en förändring.

Slutligen hade vidare forskning inom området kunnat fokusera på vilken påverkan utbildning och utökade lärdomar om HBTQIA+ har på framförallt barn men även människor av andra åldrar. Om det går att hitta ett mönster och ett samband mellan ökad förståelse och ökad acceptans hade det bidragit till att minska de negativa effekterna av den heterosexuella matrisen och stigmatiseringen av homosexuella personer. Sedan kan det alltid göras mer forskning inom ämnet, även med samma fokus som i denna studien, eftersom det kan skilja sig betydligt beroende på vilken grupp människor som deltar i studien.

Litteraturlista

Ambjörnsson, F. (2019). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront Förlag

Edling, C. och Liljeros, F. (2016). *Ett delat samhälle - makt, intersektionalitet och social skiktning*. Stockholm: Liber.

Goffman, E., Bergström, S., Gundenäs, H. and Persson, A., (2020). *Självframställning i vardagslivet*. 7e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Goffman, E. och Matz, R. (2014). *Stigma*. 4e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Ingraham, C., (2002). Heterosexuality: It's Just Not Natural!. *Handbook of Lesbian and Gay Studies*, pp.73-82.

Krebbekx, W. (2018). *Watching six-packs, chilling together, spreading rumours: enacting heteronormativity through secondary school friendships and teaching practices*, *Gender and Education*, 33:1, 17-32, DOI: 10.1080/09540253.2018.1538496

Lyons, T., Krüsi, A., Edgar, E., Machat, S., Kerr, T. och Shannon, K., 2019. The Impacts of Intersecting Stigmas on Health and Housing Experiences of Queer Women Sex Workers in Vancouver, Canada. *Journal of Homosexuality*, 68(6), pp.957-972.

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research: A practical handbook*. London: Sage

Brottsförebyggande rådet. (2018). *Hatbrott 2018 - Statistik över polisanmälda brott med identifierade hatbrottsmotiv*. <https://www.bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/hatbrottsstatistik.html> (Hämtad 2021-05-17)

Ilga-europe.org. (2021). *Rainbow Europe 2021 / ILGA-Europe*. <https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2021> (Hämtad 2021-05-17)